ARTYKUŁY

„Polityka i Społeczeństwo" 1(24) / 2026
ISSN 1732-9639; eISSN 3072-5917
DOI: 10.15584/polispol.2026.1.15

Krystian Tuczyński*

TECHNOLOGIE CYFROWE W PROFILAKTYCE SPOŁECZNEJ – ROLA *E-LEARNINGU* W PRZECIWDZIAŁANIU WYKLUCZENIU EDUKACYJNEMU MŁODZIEŻY

Streszczenie

Treść artykułu koncentruje się na analizie roli technologii cyfrowych i *e-learningu* w przeciwdziałaniu wykluczeniu edukacyjnemu młodzieży. Wskazano, że cyfryzacja, szczególnie w okresie pandemii COVID-19, ujawniła zarówno potencjał, jak i ograniczenia narzędzi zdalnego nauczania. Podkreślono funkcje dydaktyczne, kompensacyjne i integracyjne *e-learningu* oraz jego znaczenie w zwiększaniu dostępności edukacji dla osób z grup marginalizowanych. Zaznaczono, iż skuteczność rozwiązań cyfrowych uzależniona jest od wsparcia instytucji edukacyjnych, nauczycieli, rodziny i środowiska lokalnego. Omówione zostało znaczenie profilaktyki społecznej w zapobieganiu marginalizacji edukacyjnej oraz wskazano na potrzebę inwestycji w infrastrukturę, kompetencje cyfrowe i hybrydowe modele kształcenia. Wnioski podkreślają konieczność współpracy wielu podmiotów w celu pełnego wykorzystania potencjału *e-learningu* dla wyrównywania szans młodego pokolenia.

Słowa kluczowe: technologie, *e-learning*, wykluczenie edukacyjne

Wstęp

Dynamiczny rozwój technologii cyfrowych w ostatnich dekadach wywarł istotny wpływ na wszystkie obszary życia społecznego, w tym na edukację i szeroko rozumianą profilaktykę społeczną[1]. Proces cyfryzacji, spotęgowany doświadczeniami pandemii COVID-19, uwidocznił zarówno ogromny potencjał narzędzi *e-learningowych*, jak i istniejące bariery w dostępie do nich[2]. W szczególny sposób problem ten dotyczy młodzie-

* Uniwersytet Rzeszowski, e-mail: ktuczynski@ur.edu.pl, ORCID: 0000-0001-8220-2199.

[1] *The State of School Education: One Year into the COVID Pandemic*, OECD, https://www.oecd.org, 13.04.2021 (08.10.2025).

[2] M. Plebańska, A. Szyller, M. Sieńczewska, *O edukacji cyfrowej,* Warszawa 2020, s. 12.

ży zagrożonej wykluczeniem społecznym i edukacyjnym – grupy, która ze względu na czynniki ekonomiczne, rodzinne czy środowiskowe często pozostaje poza głównym nurtem edukacji formalnej[3].

E-learning, rozumiany jako proces uczenia się wspierany technologiami informatycznymi, może pełnić funkcję nie tylko dydaktyczną, ale również kompensacyjną i integracyjną[4]. Odpowiednio zaprojektowane rozwiązania cyfrowe otwierają szanse edukacyjne dla młodych ludzi, którzy z różnych powodów mają ograniczony dostęp do tradycyjnych form kształcenia[5]. Jednocześnie ich skuteczność zależy od szerszego kontekstu – wsparcia ze strony instytucji edukacyjnych, nauczycieli, wychowawców, a także rodzin i środowiska lokalnego.

Wykluczenie edukacyjne młodzieży – skala, przyczyny i konsekwencje

Współcześnie edukacja jest uznawana za jeden z kluczowych czynników warunkujących integrację społeczną oraz przyszłe szanse życiowe młodego pokolenia. Brak dostępu do odpowiedniej edukacji lub przedwczesne jej zakończenie skutkuje zjawiskiem określanym jako wykluczenie edukacyjne młodzieży. Termin ten oznacza bardzo niski poziom wykształcenia, który uniemożliwia młodej osobie pełne uczestnictwo w ważnych aspektach życia społecznego, gospodarczego czy politycznego[6]. Wykluczenie edukacyjne stanowi zatem jeden z wymiarów wykluczenia społecznego i jest zarówno przyczyną, jak i skutkiem szerszych nierówności społecznych.

Problem wykluczenia edukacyjnego ma charakter globalny i lokalny. Według danych UNESCO, na świecie ponad 258 milionów dzieci i młodzieży pozostaje poza systemem edukacji (stan na 2018 rok)[7]. Oznacza to setki milionów młodych osób pozbawionych możliwości rozwoju kompetencji i pełnego uczestnictwa w życiu społeczeństw. W krajach rozwi-

[3] E.J. Helsper, *The digital disconnect: The social causes and consequences of digital inequalities*, Londyn 2021, s. 40–45.

[4] *Digital Education Action Plan (2021–2027): policy background*, European Commission, https://ec.europa.eu, 12.08.2020 (09.10.2025).

[5] J. Pyżalski, *Edukacja w czasach pandemii COVID-19. Z dystansem o tym, co robimy obecnie jako nauczyciele*, Warszawa 2020, s. 2.

[6] M. Mielczarek, *Wykluczenie edukacyjne jako jedno z zagrożeń wykluczenia społecznego nieletnich z młodzieżowych ośrodków wychowawczych,* „Roczniki Pedagogiczne", 2022, nr 3, s. 87–88.

[7] R. Parlier, *251M children and youth still out of school, despite decades of progress,* UNESCO, https://www.unesco.org, 31.10.2024 (18.09.2025).

jających się głównymi barierami są m.in. ubóstwo, konflikty zbrojne czy brak infrastruktury edukacyjnej. Natomiast w krajach rozwiniętych coraz większą rolę odgrywają ukryte formy wykluczenia edukacyjnego, takie jak niska jakość kształcenia w marginalizowanych społecznościach czy wypadanie z systemu szkolnego na kolejnych etapach. W Polsce edukacja do 18. roku życia jest formalnie obowiązkowa i powszechnie dostępna, jednak również tu zjawisko to występuje. Przykładowo, współczynnik skolaryzacji netto na poziomie ponadpodstawowym (ponadgimnazjalnym) wynosił niespełna 89%, co oznacza, że pewna część młodzieży nie kontynuuje nauki na wyższym szczeblu mimo ustawowego obowiązku[8]. Ponadto około 18% dzieci w Polsce jest zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (dane Rzecznika Praw Dziecka z 2020 roku), co obrazuje skalę grup ryzyka wymagających wsparcia. Co istotne, nadal utrzymuje się silna zależność między pochodzeniem społecznym a osiągnięciami edukacyjnymi – wykształcenie rodziców w dużej mierze wyznacza szanse edukacyjne dzieci[9]. Tego rodzaju dziedziczenie deficytów edukacyjnych sprawia, że wykluczenie może przenosić się z pokolenia na pokolenie, utrwalając marginalizację całych grup społecznych.

Przyczyny wykluczenia edukacyjnego młodzieży są złożone i wzajemnie powiązane. Najczęściej wskazywane czynniki ryzyka to m.in.:

- Ubóstwo i niski status społeczno-ekonomiczny rodziny – ograniczony dostęp do materiałów edukacyjnych, korepetycji czy nawet transportu do szkoły może prowadzić do opóźnień w nauce. Raport UNICEF wskazuje, że w Polsce co piąte dziecko żyje poniżej granicy ubóstwa, co znacząco zwiększa ryzyko wykluczenia edukacyjnego.
- Problemy rodzinne: przemoc lub zaniedbanie – młodzież doświadczająca przemocy domowej czy braku wsparcia emocjonalnego ma większe trudności w koncentracji na nauce i integracji szkolnej. Deficyt uwagi i troski ze strony opiekunów przekłada się na słabsze wyniki w nauce i wyższe prawdopodobieństwo porzucenia szkoły.
- Stan zdrowia i niepełnosprawność – przewlekła choroba, niepełnosprawność fizyczna lub zaburzenia psychiczne mogą utrudniać regularną obecność w szkole i uczestnictwo w zajęciach. Brak dostosowania systemu edukacji do specjalnych potrzeb uczniów (np. brak infrastruktury dla osób z niepełnosprawnościami) często skutkuje ich wykluczeniem z pełnego procesu kształcenia.

---

[8] *Wykluczenie edukacyjne,* Dziecko krzywdzone, https://dzieckokrzywdzone.fdds.pl, 2021 (20.09.2025).

[9] A. Golczyńska-Grondas, *Nastolatki zagrożone wykluczeniem społecznym w Polsce 2014 w kontekście Zalecenia Komisji Europejskiej „Inwestowanie w dzieci: przerwanie cyklu marginalizacji",* EAPN, https://www.eapn.org.pl, 2014 (05.09.2025).

– Trudności szkolne i środowisko rówieśnicze – niepowodzenia w nauce, specyficzne trudności edukacyjne (np. dysleksja) czy doświadczenie wykluczenia rówieśniczego (przemoc szkolna, *bullying*) prowadzą do spadku motywacji i samooceny ucznia. Młodzież postrzegana przez otoczenie jako „gorsza" czy „słabsza" edukacyjnie jest bardziej narażona na izolację i rezygnację z dalszej nauki[10].

Konsekwencje wykluczenia edukacyjnego są dalekosiężne zarówno dla jednostki, jak i dla społeczeństwa. Młode osoby, które nie zdobyły podstawowych kwalifikacji, napotykają w dorosłym życiu na poważne bariery – trudności ze znalezieniem stabilnej pracy, niższe dochody, a co za tym idzie – większe ryzyko ubóstwa i wykluczenia społecznego w dorosłości. Niedostateczne wykształcenie ogranicza możliwość pełnienia ról społecznych i obywatelskich – osoby z niskimi kompetencjami rzadziej uczestniczą w życiu publicznym, mają mniejszy wpływ na otaczającą rzeczywistość. Dodatkowo, wykluczenie edukacyjne młodzieży przekłada się na pogorszenie kapitału ludzkiego całego społeczeństwa, co hamuje rozwój gospodarczy i zwiększa koszty opieki społecznej. Z tych względów wyrównywanie szans edukacyjnych stało się priorytetem wielu polityk publicznych. Już we wczesnym dzieciństwie i na etapie edukacji podstawowej kluczowe jest objęcie wsparciem grup narażonych na marginalizację – tak, aby szkoła mogła pełnić funkcję wyrównującą. W istocie powszechna, wysokiej jakości edukacja została uznana przez Komisję Europejską za narzędzie przeciwdziałania nierównościom wynikającym z miejsca zamieszkania, dochodu czy pochodzenia społecznego[11]. Innymi słowy, system edukacji powinien nie tylko kształcić, ale też kompensować deficyty i zapobiegać dziedziczeniu wykluczenia społecznego poprzez oferowanie każdemu młodemu człowiekowi szansy na rozwój.

Technologie cyfrowe i *e-learning* jako narzędzia przeciwdziałania marginalizacji

E-learning (e-nauczanie) to proces kształcenia z wykorzystaniem technologii informatycznych i internetu, umożliwiający realizowanie kursów, szkoleń, a nawet pełnych programów edukacyjnych bez konieczności fizycznej obecności w tradycyjnej klasie. Obejmuje on szeroki wachlarz form dydaktycznych – od lekcji synchronicznych prowadzonych

[10] M. Malinowska, *Ryzyko zagrożenia wykluczeniem społecznym dzieci i młodzieży – jak zapobiegać i reagować?,* Stowarzyszenie Malinka, https://stowarzyszeniemalinka.pl, 22.11.2024 (05.09.2025).

[11] *Wykluczenie edukacyjne*….

w czasie rzeczywistym (np. wideokonferencje) po tryb asynchroniczny, w którym uczący się samodzielnie korzysta z materiałów dostępnych online o dowolnej porze. W tym ujęciu *e-learning* nie ogranicza się wyłącznie do zdalnego nauczania, lecz obejmuje także elementy *blended learningu*, interaktywne zasoby multimedialne (filmy, symulacje, quizy), wirtualne klasy, platformy edukacyjne czy narzędzia wspierające pracę nauczyciela, takie jak dzienniki elektroniczne czy systemy zarządzania procesem kształcenia[12].

Jednocześnie *e-learning* stanowi dziś coś więcej niż tylko zbiór narzędzi cyfrowych – jest integralną częścią krajobrazu edukacyjnego i symbolem transformacji paradygmatów nauczania. To dynamiczne zjawisko redefiniuje tradycyjne modele dydaktyczne, oferując elastyczność zarówno uczniom, jak i nauczycielom, a zarazem przekształcając proces uczenia się w interaktywne, angażujące środowisko. W przeciwieństwie do edukacji opartej na jednostronnym przekazie, *e-learning* promuje aktywność uczestników, ich samodzielność i samodyscyplinę[13]. Nowoczesne platformy cyfrowe umożliwiają personalizację tempa nauki, dostosowanie treści do zróżnicowanych stylów uczenia się oraz rozwój kompetencji cyfrowych, które stają się nieodzownym elementem funkcjonowania w społeczeństwie informacyjnym[14].

Dynamiczny rozwój narzędzi cyfrowych otwiera nowe możliwości w walce z wykluczeniem edukacyjnym młodzieży. Odpowiednio zastosowany *e-learning* może przyczynić się do zwiększenia dostępności edukacji dla grup dotąd marginalizowanych. Przede wszystkim znosi on bariery geograficzne – młodzi ludzie z małych miejscowości czy obszarów wiejskich zyskują szansę uczestniczenia (zdalnie) w wysokiej jakości kursach, zajęciach dodatkowych czy korepetycjach, które tradycyjnie były dostępne głównie w dużych ośrodkach. Nauczanie na odległość umożliwia również kontynuowanie edukacji tym, którzy z powodów zdrowotnych lub niepełnosprawności nie mogą regularnie uczęszczać do szkoły. Przykładowo, osoby z niepełnosprawnością ruchową, mające dostęp do internetu, dzięki *e-learningowi* mogą realizować materiał szkolny w domu – co pozwala im kontynuować naukę i zdobywać wiedzę mimo barier fizycznych. W ten sposób technologie edukacyjne niwelują pewne aspekty wyklucze-

[12] M. Galbarczyk [i in.], *Wdrażanie e-nauczania na Uniwersytecie Warszawskim – strategie, modele, efekty* [w:] *Panorama e-edukacji w Polsce*, red. B. Galwas, Warszawa 2020, s. 120.

[13] J. Wagner, *Kształcenie na odległość w edukacji całożyciowe*j, „Dyskursy Młodych Andragogów", 2015, nr 16, s. 163–173.

[14] M. Wawrzyniec-Romaniuk, J. Łukasiewicz-Wieleba, *Raport z badań. Zdalna edukacja kryzysowa w APS w okresie pandemii COVID-19. Edukacja hybrydowa*, Warszawa 2020, s. 4.

nia społecznego, dając szansę na integrację uczniom, którzy w tradycyjnym modelu byliby z edukacji wyłączeni[15].

Kolejnym walorem *e-learningu* jest jego elastyczność i personalizacja. Młodzież zagrożona wykluczeniem edukacyjnym często potrzebuje indywidualnego podejścia – np. możliwości nauki we własnym tempie, powtarzania materiału, korzystania z różnorodnych form przekazu dostosowanych do ich stylów uczenia się. Platformy *e-learning*owe i aplikacje edukacyjne coraz częściej oferują spersonalizowane ścieżki nauki, adaptujące się do postępów ucznia. Dzięki temu uczniowie słabsi mogą nadrobić zaległości, a ci z specyficznymi trudnościami (np. dysleksją) mogą korzystać z materiałów w formie dostosowanej (np. audiobooki, prezentacje wizualne) bez poczucia stygmatyzacji. Zasoby online – takie jak otwarte kursy (MOOC), biblioteki cyfrowe, encyklopedie internetowe – zapewniają dodatkowe wsparcie tym, którzy chcą uczyć się samodzielnie poza szkołą, ale brakuje im tradycyjnych materiałów lub pomocy. Warunkiem skuteczności tych rozwiązań jest jednak posiadanie przez młodzież odpowiednich urządzeń oraz kompetencji cyfrowych, co wiąże się z problemem wykluczenia cyfrowego (omówionym dalej).

Ważne jest podkreślenie, że technologie cyfrowe w edukacji są narzędziem, które musi być włączone w szerszą strategię pedagogiczną i społeczną, aby skutecznie przeciwdziałać marginalizacji. Same komputery i internet nie rozwiążą automatycznie problemów uczniów zagrożonych wykluczeniem – potrzebne jest równoległe wsparcie ze strony nauczycieli, pedagogów i rodziny. Niemniej jednak *e-learning* stanowi dziś istotny element wyrównywania szans. Jest on wykorzystywany w wielu inicjatywach z zakresu inkluzji edukacyjnej. W Polsce w ostatnich latach wdrożono szereg programów mających na celu wykorzystanie technologii w edukacji młodzieży wykluczonej lub zagrożonej wykluczeniem. Przykładowo:

– Akademia 4.0 – program rozwijający umiejętności cyfrowe wśród dzieci i młodzieży poprzez warsztaty, szkolenia oraz platformy *e-learningowe*, aby przygotować ich do funkcjonowania w nowoczesnym społeczeństwie cyfrowym.
– Projekt „Zdalna Szkoła" – ogólnopolska inicjatywa uruchomiona w okresie pandemii COVID-19, która dostarczyła sprzęt komputerowy (laptopy, tablety) i zapewniła dostęp do internetu dla tysięcy uczniów niemających takich możliwości w domu. Działanie to miało charakter interwencyjny, aby umożliwić naukę zdalną dzieciom wykluczonym cyfrowo.

[15] *E-learning jako forma uczenia wykorzystywana w fazie przygotowawczej etapu I projektu PEAM. Metody i narzędzia PEAM na przykładzie e-modułu*, Uniwersytet Warszawski, https://archiwalna.come.uw.edu.pl, 2012 (28.09.2025).

– Cyfrowa Gmina – program skierowany do samorządów lokalnych, wspierający rozwój infrastruktury cyfrowej (szybki internet, wyposażenie szkół w sprzęt) tak, aby uczniowie nawet w małych miejscowościach mogli korzystać z nowoczesnych narzędzi edukacyjnych[16].

W realizację tych programów zaangażowane są zarówno instytucje publiczne (ministerstwa, szkoły, samorządy), jak i partnerzy prywatni oraz organizacje pozarządowe. Współpraca wielu sektorów jest kluczowa – doposażenie techniczne musi iść w parze z działaniami edukacyjnymi (szkolenia dla nauczycieli, zajęcia z kompetencji cyfrowych dla uczniów i rodzin), aby technologie faktycznie przełożyły się na lepsze efekty kształcenia. Przykłady te pokazują, że odpowiednio ukierunkowany *e-learning* może stać się ważnym elementem profilaktyki wykluczenia edukacyjnego, pod warunkiem redukcji bariery dostępu do sprzętu i sieci.

Znaczenie profilaktyki społecznej w pracy z młodzieżą zagrożoną wykluczeniem

Walka z wykluczeniem edukacyjnym nie może ograniczać się jedynie do reagowania *post factum* (np. do programów wyrównawczych dla tych, którzy już przerwali naukę). Kluczowe jest podejście profilaktyczne, czyli zapobieganie sytuacjom, w których młody człowiek zostaje zepchnięty na margines systemu edukacji[17]. Profilaktyka społeczna w kontekście edukacyjnym oznacza systematyczne działania skierowane do dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem, mające na celu usunięcie lub zminimalizowanie czynników ryzyka oraz wzmocnienie czynników ochronnych[18]. W praktyce obejmuje to zarówno inicjatywy w szkole, jak i poza nią – w środowisku lokalnym, rodzinie, grupie rówieśniczej.

W szkole profilaktyka wykluczenia polega m.in. na wczesnej identyfikacji uczniów mających trudności (edukacyjne czy emocjonalne) i objęciu ich pomocą psychologiczno-pedagogiczną. Nauczyciele i pedagodzy szkolni odgrywają tu fundamentalną rolę, poprzez indywidualizację nauczania, organizowanie zajęć wyrównawczych, a także tworzenie inkluzywnej atmosfery w klasie (przeciwdziałanie stygmatyzacji

[16] *Programy przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu dzieci*, Szkoła Podstawowa 18 w Toruniu, https://sp18torun.edu.pl, 21.05.2025 (18.09.2025).

[17] A. Borkowska, *Wczesne kończenie nauki*, JOWS, https://jows.pl, 2015 (01.10.2025).

[18] Ż. Tempczyk-Nagórka, *Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży w placówkach wsparcia dziennego*, „Seminare. Poszukiwania Naukowe", 2017, nr 38(3), s. 53–66.

słabszych uczniów, mediacja w konfliktach rówieśniczych). Ważne są programy *tutoringu* czy *mentoringu* rówieśniczego, w których starsi lub bardziej zaawansowani uczniowie pomagają kolegom w nauce – takie podejście nie tylko podnosi wyniki tych słabszych, ale też integruje ich ze społecznością szkolną[19]. Z punktu widzenia profilaktyki społecznej istotne jest również zaangażowanie rodziców i opiekunów – wzmacnianie kompetencji wychowawczych rodzin oraz budowanie świadomości, jak duże znaczenie ma wspieranie edukacji dziecka w domu[20].

Poza szkołą działania profilaktyczne przyjmują formę pracy środowiskowej z młodzieżą. Mogą to być świetlice środowiskowe, kluby młodzieżowe, organizacje pozarządowe prowadzące zajęcia pozalekcyjne dla młodzieży z trudnych środowisk. Takie miejsca oferują alternatywę dla ulicy. Młodzi mogą tam rozwijać pasje, odrabiać lekcje z pomocą wolontariuszy, otrzymać poradnictwo zawodowe czy psychologiczne. Profilaktyka rówieśnicza zakłada również angażowanie samych młodych ludzi w pomoc kolegom (np. poprzez kampanie przeciw wykluczeniu, wolontariat młodzieżowy)[21]. Ważnym aspektem jest profilaktyka selektywna nakierowana na grupy szczególnego ryzyka, np. młodzież z rodzin dotkniętych problemem alkoholowym, wychowanków pieczy zastępczej, młodocianych w konflikcie z prawem. Dla nich tworzy się specjalne programy (np. zajęcia terapeutyczne, szkoły drugiej szansy, indywidualne programy nauczania w połączeniu z pracą socjalną), aby nie dopuścić do trwałego wypadnięcia tych osób z systemu edukacji i społeczeństwa.

Technologie cyfrowe mogą wspierać profilaktykę społeczną, ułatwiając dotarcie z działaniami edukacyjnymi do młodzieży zagrożonej wykluczeniem. Przykładowo, platformy *e-learningowe* używane w świetlicach czy ośrodkach socjoterapii pozwalają uatrakcyjnić naukę i nadrobić zaległości szkolne w przyjaznej formie. Aplikacje i media społecznościowe mogą służyć do utrzymywania kontaktu z podopiecznymi programów profilaktycznych (np. motywowanie do nauki, informowanie o zajęciach). Jednakże, jak podkreślono, nic nie zastąpi bezpośredniego wsparcia wychowawczego – technologie są dodatkiem, który musi być użyty świadomie przez wykwalifikowanych wychowawców, pedagogów czy *streetworkerów* pracujących z młodzieżą. Profilaktyka społeczna w pracy z młodzieżą zagrożoną wykluczeniem edukacyjnym polega więc na jednoczesnym wzmacnianiu młodego człowieka (jego umiejętności, wia-

[19] A. Twardowski, *Rola rówieśniczego tutoringu w edukacji inkluzyjnej uczniów z niepełnosprawnościami*, „Studia Edukacyjne", 2018, nr 50, s. 31–36.

[20] A. Borkowska, *Wczesne kończenie nauki*, JOWS, https://jows.pl, 2015, (01.10.2025).

[21] A. Twardowski, *op.cit.*, s. 31–36.

ry w siebie, relacji z pozytywnymi rówieśnikami) oraz usuwaniu barier strukturalnych (takich jak brak dostępu do edukacji czy technologii). To wielowymiarowe zadanie wymaga współdziałania sektora edukacji, pomocy społecznej, organizacji pozarządowych i społeczności lokalnej[22].

Tematyka wykorzystania technologii cyfrowych w edukacji szczególnie wyostrzyła się w czasie pandemii COVID-19, gdy szkoły na całym świecie musiały nagle przejść na nauczanie zdalne. Kryzys ten przyspieszył cyfryzację systemu oświaty, ujawniając jednocześnie zarówno potencjał *e-learningu* (utrzymanie ciągłości kształcenia), jak i głębokie nierówności w dostępie do technologii[23]. Uczniowie pozbawieni w domu komputera, stabilnego łącza internetowego czy wystarczającej liczby urządzeń mieli poważnie ograniczone możliwości uczestniczenia w zajęciach online. Interwencyjne programy państwowe (np. *Zdalna Szkoła*) tylko częściowo zredukowały te braki, pokazując, że wykluczenie cyfrowe bardzo szybko przeradza się w wykluczenie edukacyjne[24]. Doświadczenia pandemii potwierdziły, że *e-learning* jest stałym elementem współczesnej edukacji. Wymaga to inwestycji w infrastrukturę, kompetencje cyfrowe nauczycieli i uczniów oraz rozwój modeli hybrydowych, które mogą stać się ważnym narzędziem profilaktyki wykluczenia edukacyjnego młodzieży.

Zakończenie

Zarówno praktyka, jak i badania wskazują, że przyszłość edukacji inkluzyjnej i profilaktyki społecznej leży w hybrydowym modelu łączącym innowacje cyfrowe z tradycyjnymi formami pracy z młodzieżą. Oznacza to wdrażanie technologii jako jednego z elementów systemu wsparcia – obok działań pedagogicznych, socjalnych i społecznościowych. Na poziomie instytucjonalnym potrzebna jest odpowiednia polityka edukacyjna wspierająca takie podejście: inwestowanie w infrastrukturę i dostęp do internetu w każdej szkole i placówce wychowawczej, systemowe szkolenia podnoszące kompetencje cyfrowe nauczycieli oraz tworzenie programów nauczania uwzględniających umiejętności potrzebne w zdigitalizowanym społeczeństwie[25]. Równolegle konieczne jest zaangażowanie wielu

[22] A. Borkowska, *Wczesne kończenie nauki*, JOWS, https://jows.pl, 2015 (01.10.2025).

[23] J. Balcewicz, *Wpływ pandemii COVID-19 na rewolucję cyfrową w edukacji i na rynku pracy – Cyberpolicy*, NASK, https://cyberpolicy.nask.pl, 16.03.2022 (05.10.2025).

[24] G. Mikalauskaite, *Pandemia COVID-19 pogłębiła nierówności edukacyjne*, Forbes, https://www.forbes.pl, 02.08.2021 (09.10.2025).

[25] S.M. Kwiatkowski, *Technologia informacyjna w procesie wyrównywania szans edukacyjnych*, „Debata Edukacyjna", 2005, nr 1, s. 39–43.

podmiotów – szkoły, rodziny, samorządu lokalnego, organizacji pozarządowych, a nawet sektora prywatnego – we wspólne inicjatywy na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych z pomocą technologii. Tylko przy takim zintegrowanym wysiłku możliwe będzie pełne wykorzystanie potencjału *e-learningu* do zmniejszania nierówności edukacyjnych. W rezultacie młode pokolenie zagrożone wykluczeniem nie tylko pozostanie w systemie edukacji, ale zdobędzie też umiejętności cyfrowe i społeczne niezbędne do funkcjonowania w nowoczesnym, zinformatyzowanym świecie. Wyposażenie wszystkich uczniów – bez względu na ich tło społeczne – w kompetencje XXI wieku stanowi najlepszą drogę, by edukacja naprawdę stała się inkluzyjna, a żadna jednostka nie była pozostawiona w tyle w dobie cyfrowej transformacji[26].

Bibliografia

Balcewicz J., *Wpływ pandemii COVID-19 na rewolucję cyfrową w edukacji i na rynku pracy – Cyberpolicy*, NASK, https://cyberpolicy.nask.pl, 16.03.2022 (05.10.2025).

Borkowska A., *Wczesne kończenie nauki*, JOWS, https://jows.pl, 2015 (01.10.2025).

Digital Education Action Plan (2021–2027): policy background, European Commission, https://ec.europa.eu, 12.08.2020 (09.10.2025).

E-learning jako forma uczenia wykorzystywana w fazie przygotowawczej etapu I projektu PEAM. Metody i narzędzia PEAM na przykładzie e-modułu, Uniwersytet Warszawski, https://archiwalna.come.uw.edu.pl, 2012 (28.09.2025).

Galbarczyk M. [i in.], *Wdrażanie e-nauczania na Uniwersytecie Warszawskim – strategie, modele, efekty* [w:] *Panorama e-edukacji w Polsce*, red. B. Galwas, Warszawa 2020.

Golczyńska-Grondas A., *Nastolatki zagrożone wykluczeniem społecznym w Polsce 2014 w kontekście Zalecenia Komisji Europejskiej „Inwestowanie w dzieci: przerwanie cyklu marginalizacji",* EAPN, https://www.eapn.org.pl, 2014 (05.09.2025).

Helsper E.J., *The digital disconnect: The social causes and consequences of digital inequalities*, Londyn 2021.

Kwiatkowski S.M., *Technologia informacyjna w procesie wyrównywania szans edukacyjnych*, „Debata Edukacyjna", 2005, nr 1.

Malinowska M., *Ryzyko zagrożenia wykluczeniem społecznym dzieci i młodzieży – jak zapobiegać i reagować?,* Stowarzyszenie Malinka, https://stowarzyszeniemalinka.pl, 22.11.2024 (05.09.2025).

Mielczarek M., *Wykluczenie edukacyjne jako jedno z zagrożeń wykluczenia społecznego nieletnich z młodzieżowych ośrodków wychowawczych*, „Roczniki Pedagogiczne", 2022, nr 3.

Mikalauskaite G., *Pandemia COVID-19 pogłębiła nierówności edukacyjne*, Forbes, https://www.forbes.pl, 02.08.2021 (09.10.2025).

[26] M.V. Samaniego López [i in.], *Technologies in inclusive education: Solution or challenge? A systematic review*, „Sciences", 2025, nr 15(6), 750, https://doi.org/10.3390/educsci15060715.

Parlier R., *251M children and youth still out of school, despite decades of progress,* UNESCO, https://www.unesco.org, 31.10.2024 (18.09.2025).
Plebańska M., Szyller A., Sieńczewska M., *O edukacji cyfrowej,* Warszawa 2020.
Programy przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu dzieci, Szkoła Podstawowa 18 w Toruniu, https://sp18torun.edu.pl, 21.05.2025 (18.09.2025).
Pyżalski J., *Edukacja w czasach pandemii COVID-19. Z dystansem o tym, co robimy obecnie jako nauczyciele*, Warszawa 2020.
Samaniego López M.V. [i in.], *Technologies in inclusive education: Solution or challenge? A systematic review*, „Sciences", 2025, nr 15(6), 750, https://doi.org/10.3390/educsci15060715.
Tempczyk-Nagórka Ż., *Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży w placówkach wsparcia dziennego*, „Seminare. Poszukiwania Naukowe", 2017, nr 38(3).
The State of School Education: One Year into the COVID Pandemic, EOCD, https://www.oecd.org, 13.04.2021 (08.10.2025).
Twardowski A., *Rola rówieśniczego tutoringu w edukacji inkluzyjnej uczniów z niepełnosprawnościami*, „Studia Edukacyjne", 2018, nr 50.
Wagner J., *Kształcenie na odległość w edukacji całożyciowe*j, „Dyskursy Młodych Andragogów", 2015, nr 16.
Wawrzyniec-Romaniuk M., Łukasiewicz-Wieleba J., *Raport z badań. Zdalna edukacja kryzysowa w APS w okresie pandemii COVID-19. Edukacja hybrydowa*, Warszawa 2020.
Wykluczenie edukacyjne, Dziecko krzywdzone, https://dzieckokrzywdzone.fdds.pl, 2021 (20.09.2025).

Digital Technologies in Social Prevention – The Role of E-Learning in Counteracting Educational Exclusion of Youth

Abstract

The article focuses on the analysis of the role of digital technologies and e-learning in counteracting educational exclusion among young people. It is emphasized that digitalization, particularly during the COVID-19 pandemic, revealed both the potential and limitations of remote learning tools. The didactic, compensatory, and integrative functions of e-learning, as well as its importance in increasing access to education for marginalized groups, are highlighted. It is noted that the effectiveness of digital solutions depends on the support of educational institutions, teachers, families, and the local community. The significance of social prevention in addressing educational marginalization is discussed, and the need for investments in infrastructure, digital competences, and hybrid learning models is indicated. The conclusions stress the need for multi-stakeholder cooperation to fully harness e-learning's potential to reduce educational inequalities among young people.

Keywords: technologies, e-learning, educational exclusion